

Snovi: kulturološki pristup

Buljević, Ivana

Undergraduate thesis / Završni rad

2018

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet u Rijeci**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:186:580624>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-09-20**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences - FHSSRI Repository](#)

Sveučilište u Rijeci
Filozofski fakultet
Odsjek za kulturalne studije

ZAVRŠNI RAD
SNOVI: KULTUROLOŠKI PRISTUP

Mentor: Doc.dr.sc. Sanja Puljar D'Alessio

Studentica: Ivana Buljević

Akadska godina: 2017/2018

U Rijeci, rujan, 2018

SAŽETAK

Što su to snovi? Što nam oni predstavljaju? Zašto sanjamo? Uz ova pitanja, pojavljuju se i mnoga druga pitanja kada je riječ o snovima. Snovi i dalje predstavljaju vrstu mistike. Teško je ući u samu dubinu snova budući da je to područje čiste subjektivnosti koje praktički ne možemo sagledati objektivno. U ovom radu kontemplirati će se kakvo gledište na snove imaju ljudi. Također što im snovi predstavljaju: igraju li bitnu ulogu u njihovom životu ili su sporedna pojava.

Mnoge discipline, pa tako i njihovi predstavnici su pokušali analizirati snove. Počevši od Sigmunda Freuda do mnogih drugih istraživača. No, etnolozi su napravili drugačiji pristup. Umjesto da se baziraju na pojedinca uzeli su cijelu jednu kulturu kao primjer. U radu se uzimaju u obzir različite kulture te se vrši usporedba tih kultura. Počevši od zapadnih civilizacija do raznih plemena poput Onge, Senoi, Iroquois, i drugih.

Koliko su snovi bitni teško je reći. Isto tako se zna da snovi ipak igraju određenu ulogu u životu ljudi. Njihova pojava i utjecaj igraju i na biološku i na kulturnu kartu. Sadržaj snova nastaje pod utjecajem kulture. Tako svaka kultura ima svoje gledište na snove, ali i na njihovu analizu. Međutim, kada je riječ o snovima i kulturi, tada se povlači poveznica i s praznovjerjem. Snovi se smatraju još vrlo neistraženom temom, prvenstveno iz razloga jer ih je teško istraživati i analizirati. Budući da je istraživanje otežano i teško je doći do konkretnih informacija, snovi se povezuju s pojmom praznovjerja. Nadalje, u radu se diskutira o habitus, odnosno polemizira se o tome kako kultura utječe na snove i na njihovu manifestaciju.

Praznovjerje je pojam koji ima različita značenja. Svaka osoba će drugačije gledati na praznovjerje. Određene pojave i gledišta neki će objašnjavati praznovjerjem dok nekima praznovjerje ili ne postoji ili znači nešto potpuno drugo. Stoga je poveznica snova i praznovjerja vrlo tijesna: oba pojma su teško objašnjiva. Osim što ih nije lako za objasniti isto tako su vrlo subjektivno promatrana. Na kraju ovoga rada može se zaključiti kako se na snove ipak gleda kao na praznovjerje.

Ključne riječi: snovi, praznovjerje, kultura, etnologija, sanjarice, sanjati, tumačenje snova, etnologija snova

SADRŽAJ

SAŽETAK.....	2
1. UVOD	
1.1 Što su to snovi?	4
1.2 Kako nastaju snovi?	6
1.3 Zašto sanjamo?	7
2. CILJ, PROBLEM I HIPOTEZA RADA	
2.1 Metoda	9
2.2 Praznovjerje.....	11
2.3 Utjecaj kulture na snove	16
3. SNOVI	
3.1 Što su to sanjarice i kako gledamo na njih?	18
3.2 Snovi kod različitih kultura	23
4. ČOVJEK I SNOVI.....	28
5. ZAKLJUČAK	31
6. BIBLIOGRAFIJA	34

1. UVOD

1.1 ŠTO SU TO SNOVI?

"Sve što vidimo ili činimo samo je san u snu¹." Edgar Allan Poe

Kada se spomene riječ san to nas automatski asocira na spavanje. San je stanje koje se javlja dok mi spavamo. Hrvatski jezični portal navod tri definicije sna²:

1.fiziol. periodično stanje počinaka tijela s potpunim ili djelomičnim prestankom rada mišića; spavanje [san je potreban čovjeku]

2.nesvjesna duševna aktivnost za vrijeme spavanja [u snu je vidio pokojnu majku]; sanjanje

3.pren. ono što se zamišlja, o čemu se mašta; maštarija, nedostižna želja [san o sreći]

Također se u knjizi „Prostori snova: Oniričko kao poetološki i antropološki problem“ (2012) stremi prikazivanju snova, odnosno činjenica da su snovi i njihovo značenje i tumačenje od najstarijih vremena obuzimali čovjeka u težnji da prevlada zadane koordinate vremenitosti i prostornosti. Iskazuje se definicija Aristotela što bi to bio san:

Snovi su po Aristotelu, neka vrsta zamjećivanja, odnosno oni se sastoje od dijelova koji su ostaci aktualnih zamjedbi, ostaci u osjetilima, nakon što je zamjećivanje preostalo biti aktualno, a predmet zamjećivanja se udaljio (Benčić, Fališevac; 2012; 35).

Znanost o spavanju zove se *oneirologija*. Znanost o spavanju nije dugo postojala iz razloga što san nije materijalan i vrlo ga je teško „zadržati“. Kada se govori o istraživanju snova to je također problematično. Snove je teško mjeriti, ne možemo osjetiti i vidjeti snove drugih ljudi. A kada nam oni govore o onome što su sanjali to nije pouzdano da bi se postavile neke osnovne teze.

Snovi su oduvijek fascinirali ljude. Često ih se povezivalo i s duhovnosti. Npr. Egipćani su vjerovali kako putem snova možemo komunicirati s drugim svijetom, misleći na zagrobni život te kako postoji veza s duhovnim svijetom putem snova. Grci su vjerovali da su snovi zapravo

---

¹ "All that we see or seem is but a dream within a dream." Edgar Allan Poe (1849). Poetry Foundation, (n.d.)

² Jezična definicija sna prema Hrvatskom jezičnom portalu, <http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search> pogledano: 13.6.2018

kreacije našeg uma, da su oni umjetnička djela koje naš um stvara bez toga da mi sami utječemo na to. Stoljećima kasnije javlja se Sigmund Freud koji postavlja temelje psihoanalize na snovima. On pak smatra kako su snovi zapravo naša podsvijest. Odnosno da sanjamo ono što nam je u podsvijesti, da su to naše želje ili strahovi. Freud se u snovima najviše bazira na seksualne konflikte, te smatra kako su snovi zapravo kodirane poruke. Uz Freuda, Carl Jung se također bavio snovima. On je snove također smatrao značajnima. Na snove je gledao kao nekakav odraz neizbježne istine, filozofskih promišljanja, iluzija, maštanja i mnogih drugih stvari koje nikada ne bi rekli. Za razliku od Freuda, Jung je snove povezao s kulturom. On je smatrao kako postoje određeni simboli koje možemo pronaći kao zajedničke svim kulturama, a da se ti simboli upravo pojavljuju u našim snovima. Također, Jung je vjerovao kako osobe imaju dvije strane. Jedna strana pokazuje sliku naše osobnosti i tu sliku mi pokazujemo vanjskom svijetu. Druga strana je zapravo sjena, ta sjena izranja iz naših snova i odražava samo jedan dio naše osobnosti (Barrett; 1996).

Motivi snova javljaju se u jako puno aspekata našeg života. Snove se može podijeliti na biblijske snove, umjetničke snove, proricateljske snove, i mnoge druge. Kada se govori o biblijskim snovima pod time se misli na snove koji se spominju u Bibliji. Tako je na primjer najpoznatiji san egipatskog faraona koji je sanjao sedam zdravih, debelih krava, a njih je pratilo sedam bolesnih i mršavih krava. Na kraju su te bolesne i mršave krave pojele zdrave, debele krave. Slijedeće je sanjao sedam zdravih klasova kukuruza koje je uništeno od strane sedam loših klasova kukuruza. Tada su oni to tumačili kao: prvo će biti sedam godina obilja u cijelom Egiptu pa će doći sedam godina gladi (Barrett; 1996;10). Kada su u pitanju umjetnički snovi onda se misli na to kako su neke umjetničke tvorevine nastale u snovima njihovih tvoraca, barem oni tako kažu. Npr. Mary Shelley je tvrdila kako je inspiracija za „Frankensteina“ potekla iz njezinih snova, točnije njezinih noćnih mora (Barrett; 1996; 18). Snovi imaju glavnu ulogu i u nekim filmovima, najpoznatiji je „Čarobnjak iz Oza“. Umjetnički snovi vežu se uz kreativno sanjanje: „*Mnogi su umjetnici i znanstvenici inspiraciju za svoj rad našli u snovima - podsvijest može iznijeti na vidjelo ideje koje svijest možda odbacuje kao bizarne*“ (Barrett; 1996: 18). Postoji nekoliko primjera kreativnog sanjanja: Samuel Taylor Coleridge, dok je razmišljao o nečemu na dvoru Kublaj Kana, je zaspao. Kada se probudio, u glavi je imao nekoliko stotina stihova i poema te ih je počeo sve zapisivati. Međutim, netko ga je bio prekinuo u zapisivanju i stihovi su mu jednostavno nestali iz misli (Barrett; 1996; 18). Njemački kemičar Friedrich Kekulé si je u snu predočio kako bi izgledala struktura benzola (Barrett; 1996; 18).

Još od davnina snovi su markirali život čovjeka, te su imali utjecaj na njegovu realnost. Stoga se u svim vrstama umjetnosti, mitovima, legendama, a posebno u književnosti može uočiti problematika sna, snivanja, o stanjima i identitetima sanjača. Proučavajući samu problematiku sna nastojalo se u njima pronaći odgovore na ono upitno i nepoznato, svjesno i nesvjesno. Snovi su oduvijek intrigirali čovjekovo biće na razne načine i na raznim nivoima. Snovi su bili i velika je vjerojatnost da će ostati velika enigma gledajući kroz prizmu istraživanja istih zbog nemogućnosti detaljnog i pomnog vjerodostojnog istraživanja.

1.2.KAKO NASTAJU SNOVI?

"Sanjam. Ponekad mislim da je to jedina prava stvar."³ Haruki Murakami, „Sputnik Sweetheart“

Kako točno nastaju snovi nije još točno definirano. Snovi su vrlo mistično područje. No, svakako ima poveznicu s našim mozgom. Dakle, postoje tri stanja svijesti: budno stanje, sanjanje i spavanje bez snova. Ova tri stanja se neprestano izmjenjuju kroz naš život tj. kroz našu svakodnevnicu. Ovo znači da bez obzira koje dobi bili ili spola ili religije svi prođemo kroz ova tri stanja barem jednom. Kada su u pitanju snovi prvo je potrebno spavati kako bismo doživjeli snove. Dakle, postoje dvije glavne vrste sna, a to su REM faza i ne-REM faza. Postoje i četiri stadija spavanja koja se javljaju tijekom noći (Filaković; 2015). Prvi stadij uključuje sam proces prije spavanja kada legnemo u krevet gdje nam se tijelo polako kreće opuštati. U ovom stadiju se javljaju alfa moždani valovi. Inače su alfa i beta valovi zapravo odgovorni u budnom stanju. Oni se javljaju i tijekom naših dnevnih aktivnosti i to onda kada nam je tijelo opušteno, odnosno kada radimo nešto kreativno. U drugom stadiju dolazi do pojave theta moždanih valova. Upravo se ovi valovi povezuju sa sanjanjem. U trećem stadiju javljaju se delta valovi. Oni su karakteristični za duboki san. Pojavom ovih valova tijelo pada u duboki san, otkucaji srca postaju lagani, disanje se usporava. Također, u ovom stanju se javlja spavanje bez sna. U četvrtoj fazi većinom prevladavaju delta valovi i nakon 90 minuta sna prelazi se u REM fazu. Godine 1952. istraživači su na Sveučilištu u Chicagu putem EEG-a (elektroencefalograf) budili

---

³ "I dream. Sometimes I think that's the only right thing to do." Haruki Murakami, Sputnik Sweetheart (1999). Turner, R., (n.d.)

ljude kada su ušli u REM fazu i skoro svaki ispitanik je rekao da je sanjao⁴. Dakle, u REM fazi stanje u našem mozgu je isto kao i kada smo budni. Dolazi do brzih pokreta očiju (*Rapid Eye Movement-REM*). Zanimljivo je da kemikalije koje se nalaze u našem mozgu poput: serotonina, histamina i norepinefrina su blokirane. Ta blokada uzrokuje da se mišići prestanu micati. Stoga, možemo sanjati kako letimo, trčimo, padamo bez da naše tijelo reagira⁵.

1.3.ZAŠTO SANJAMO?

„U snu, fantazija uzima oblik snova. Ali u budnom životu, mi i dalje nastavljamo sanjati ispod pragova svijesti, osobito pod utjecajem potisnutih ili drugih nespvesnih kompleksa.“⁶

Carl Jung

Zašto sanjamo? Ovo je stoljetno pitanje koje se postavlja. Što se to dešava da se u našim glavama odigravaju filmovi dok zapravo spavamo i dajemo odmor našem tijelu. Kako uspijevamo kreirati svakakve scenarije poput trčanja, plivanja, letenja i to samo našim umom? Kroz snove proživljavamo strahove, želje i emocije koje se doimaju stvarno. Također u snovima doživljavamo i situacije u koje se nikada ne bismo upuštali u stvarnosti. Postoje mnoge teorije koje pokušavaju objasniti zašto i kako sanjamo. Dakle, nespvesni dio našeg mozga je zauzet organiziranjem memorija, te se oslobađa nepotrebnih informacija koje bi nam „začepili“ mozak. Odnosno, naš mozak ne spava. Umjesto toga kada odemo spavati on sve informacije koje smo

---

⁴Sadržaj teksta orijentiran ka informacijama sa YouTube-a, <https://www.youtube.com/watch?v=7GGzc3x9WJU> pogledano: 22.5.2018. [YouTube kanal s kojeg su prikupljene informacije zove se Vsauce. Urednik kanala je Michael Stevens. Kanal je nastao u ljeto 2010. godine, a isječak kojim sam se bavila u radu nastao je 18.10.2011. Cilj ovog kanala je da znanost približi ljudima ali na netipičan način. Michael Stevens je po struci psiholog, te komičar. On putem komedije/zabave pokušavam objasniti znanstvene činjenice. Tako mu se sadržaji emisija bave temama poput položaja Zemlje, zakone fizike, logiku matematike, te psihičke poremećaje poput Alzheimer ili karcinoma kod ljudi. Dakle, kao što se može vidjeti obuhvaća se veliki spektar tema. O popularnosti kanala govori broj ljudi koji su preplaćeni na kanala, a broj iznosi 13,375,266. Izvori kojima su se urednici služili temelji se na znanstvenoj literaturi poput: *Neural correlates of human non-REM sleep oscillations* (Dang-Vu,2008), *Gods, Demons and Symbols of Acienc Mesopotamia* (Black&Geen, 2004), *The interpretation of dreams in Acienc China* (Ken Ong, 1976.), te znanstvenih portala.

⁵Sadržaj teksta orijentiran ka informacijama sa YouTube-a, <https://www.youtube.com/watch?v=7GGzc3x9WJU> pogledano: 22.5.2018. *Većina studija o organizaciji ljudskog sna usmjerena je na REM fazu spavanja, jer su snovi tijekom ove faze spavanja češći, duži, življi i obuhvaćaju bizarnije situacije* (Hobson i sur. U Dang-Vu, 2008, 79.).

⁶ „In sleep, fantasy takes the form of dreams. But in waking life, too, we continue to dream beneath the threshold of consciousness, especially when under the influence of repressed or other unconscious complexes.“ Carl Jung. Turner, R., (n.d)

skupili tokom dana sortira. Možemo si predočiti mozak kao osobu koja sortira razne papire u ladice i pritom pazi u koji odjeljak idu papiri. Jer svaki od njih ima svoje mjesto. Tim sortiranjem dolazi do električnih impulsa koji su detektirani sa svjesne strane mozga te naš korteks se na to 'raspameti' (jer dok mi spavamo naš korteks nema na što obraćati pozornost). Stoga, pošto nije siguran što se dešava on pokušava napraviti kohezivnu priču, kreativnu priču, odnosno nastaje san⁷. S ovim bi se moglo objasniti zašto naši snovi imaju često elemente fantazije i čine se slučajnim. Prema ovome naši snovi ne bi trebali imati smisla jer oni nisu stvarne poruke koje dolaze od našeg mozga, već je sve to samo rezultat našeg korteksa koji pokušava sintetizirati buku koja dolazi od svih radova koji se vrše u nesvjesnom dijelu. Znači da je san zapravo epifenomen: „*epifenomen (grč.), filo. pojava koja, kao nebitna i sekundarna, prati neku drugu, osnovnu (primarnu) pojavu; nuspojava*⁸.“ Što bi značilo da snovi nisu primarni procesi koji imaju svrhu, nego su slučajni rezultati nekih bitnijih procesa iz svjesnog dijela mozga.

Međutim, postoje neki znanstvenici koji ne vjeruju ovakvom gledištu. Oni smatraju kako snovi imaju primarne svrhe, a jedna od njih, koja je i glavna, je da nas pripreme na prijetnje⁹. Do tog zaključka dolaze zato što su prevladavajuće emocije koje se javljaju tokom sanjanja zapravo negativne, poput ljutnje, napuštanja, te najčešće, anksioznosti. Smatraju da nas te emocije zapravo upućuju na određene prijetnje¹⁰.

Ova teorija svoje pretpostavke temelji na tome kako još prije dok smo bili pećinski ljudi i živjeli u zatvorenim prostorima, nismo bili svjesni toga s kakvim bismo se prijetnjama mogli susresti tijekom dana. Stoga, kako bi nas pripremio na prijetnje i negativne stvari koje bi nam se mogle dogoditi tijekom dana, naš mozak simulira anksioznost dok spavamo, kako bi nam pružio osjećaj koji se javlja u stvarnom svijetu. Stoga se ljudi koji imaju strašnije i teže snove zapravo bolje nose s anksioznošću u stvarnom svijetu. Praktički se jačaju kroz snove¹¹.

---

⁷ Sadržaj teksta orijentiran ka informacijama s YouTube-a, <https://www.youtube.com/watch?v=7GGzc3x9WJU> pogledano: 22.5.2018.

⁸ Jezična definicija epifenomena prema Hrvatskom leksikonu, <https://www.hrleksikon.info/definicija/epifenomen.html> pogledano: 25.5.2018

⁹ Sadržaj teksta orijentiran ka informacijama s YouTube-a, <https://www.youtube.com/watch?v=7GGzc3x9WJU> pogledano: 22.5.2018.

¹⁰ Sadržaj testa orijentiran ka informacijama s YouTube-a, <https://www.youtube.com/watch?v=7GGzc3x9WJU> pogledano: 22.5.2018.

¹¹ Sadržaj teksta orijentiran ka informacijama s YouTube-a, <https://www.youtube.com/watch?v=7GGzc3x9WJU> pogledano: 22.5.2018.

Ovo su bile dvije različite teorije. Snovima se zapravo bave mnoge discipline od psihologije, neurologije, sociologije i mnoge druge znanosti. Dok psihologija snove pokušava objasniti preko nesvjesnog, neurologija biološkim putem, antropologija snove objašnjava putem društva tj. kulture. Antropologija se smatra najliberalnijom znanosti jer je razotkrila zablude o rasnoj i kulturnoj superiornosti. William Haviland antropologiju prikazuje kao znanosti koju zanima:

...proučavanje ljudskog roda na svim mjestima i kroz sve vrijeme njegova postojanja, nastoji pružiti pouzdana spoznaja o ljudskim bićima i njihovu ponašanju; o tome što ih čini različitim i što im je svima zajedničko (Haviland; 2004; 5).

2. CILJ, PROBLEM I HIPOTEZA RADA

2.1.METODA

Snovi su pravi dok traju - možemo li to reći za život?¹²

Havelock Ellis

U ovom radu služila sam se dvjema metodama. Anketom i intervjuom. Odlučila sam se za kombinaciju kvantitativne i kvalitativne istraživačke metode kako bi mogla dobiti što veći broj informacija kojima bi objasnila problematiku ovoga rada. Kvantitativnu metodu sam koristila kao opći pristup u provedbi istraživanja, odnosno kako bi se moglo dati bolje odgovore na ciljeve istraživanja. Rezultate sam prikazala u matematičkom iskazu putem dijagrama kako bi se mogao dobiti opći dojam o cjelokupnoj temi. U nastavku rada nalaze se dijagram s pitanjima, odgovorima i matematičkim prikazom. Kvalitativnu metodu sam koristila putem intervju kojeg sam provela ali i putem ankete u kojoj su sudionici iznosila svoja osobna mišljenja. U kvalitativnom pristupu bila sam usredotočena na narativni opis, te na samo izlaganje sudionika. Primarna svrha ovakvog pristupa je bilo pružanje detaljnog opisa, stvaranje osnove za teoriju, te produbljenje i proširenje o spoznaji teme koju izlažem. Anketa se sastojala od 15 pitanja. U anketi je sudjelovalo 35 osoba, u dobi od 20 do 30 godina, muškog i ženskog spola. Osobe koja

---

¹² „Dreams are real while they last -- can we say more of life?“ Havelock Ellis. Turner, R., (n.d.)

sam obuhvatila anketom su stanovnici Republike Hrvatske. Budući da sam anketu radila putem *Google obrasca* geografsko područje nije igralo bitnu ulogu u provođenju ankete. *Google obrasci* su aplikacija koja se koristi za kreiranje online anketa. Omogućava brzo i efikasno prikupljanje što većeg broja podataka, te njihovog uređivanja. Anketom sam htjela provjeriti kakvo je poimanje ljudi na sanjaricu. Dakle, što ona njima predstavlja, koliko vjeruju u nju, te koliko su imali susreta s njom. Rezultate sam iznijela u poglavlju „Što su to sanjarice i kako gledamo na njih?“. Nadalje, u anketi sam se također jednim manjim dijelom bavila i praznovjermem. Zanimalo me smatraju li ispitanici naše društvo praznovjernima? Smatraju li sebe praznovjernim? Na kraju, smatraju li tumačenje snova praznovjernim? U poglavlju „Praznovjerje“ mogu se naći rezultati ove ankete.

Drugi dio istraživanja temeljio se na intervjuu. Ovom metodom htjela sam obraditi problem ovog rada, te postaviti određene hipoteze. U intervjuu je sudjelovalo 10 osoba dobne starosti od 20 do 30 godina. Osobe su sve ženskog spola. Za ovakvu skupinu ispitaniku odlučila sam se iz razloga jer žive na istom geografskom području kao i ja. Stoga sam im mogla puno bolje pristupiti i nisam imala strogi vremenski okvir. Intervjuom sam htjela provjeriti koliko su ispitanici praznovjerni, što oni zapravo smatraju pojmom praznovjerja. Navela sam definiciju praznovjerja s *Hrvatskog jezičnog portala* i htjela vidjeti slažu li se oni s tom definicijom ili praznovjerje doživljavaju drugačije. Također, smatraju li tumačenje snova praznovjernim. Rezultati ovog istraživanja mogu se vidjeti u poglavlju „Praznovjerje“. Nadalje, zanimalo me koliko kultura utječe na snove. Stoga sam provukla i ovu premisu kod ispitanika i vidjela njihovo stajalište o navedenom gledištu. Rezultati se mogu vidjeti u poglavlju „Utjecaj kulture na snove“.

Kao problem ovog rada sam postavila proučavanje važnosti koja se daje snovima. Temelje i obrazloženja ove premise sam postavila u poglavlju „Što su to sanjarice i kako gledamo na njih?“ Nadalje, problem kojim se planiram baviti u ostatku rada je pitanje praznovjerja. Točnije, koliko praznovjerje snova utječe na svakodnevni život ljudi? Sam pojam praznovjerja je problematičan sam po sebi. Svaki pojedinac ima svoj pogled i svoje stajalište praznovjerja. Stoga sam, prije nego li sam krenula u razradu ovog problema, provjerila što praznovjerje predstavlja ispitanicima.

Hipoteza ovog rada odnosi se na snove kao neistraženo područje, prvenstveno jer ih je teško istraživati radi njihove subjektivnosti. Baviti se istraživanjem snova, posebno njihovog sadržaja jako je teško jer je to neopipljivo područje, ali i nedokazivo. Također, jedna od glavnih stavki

je ta da nikada nismo sigurni govori li nam ispitanik istinu ili ne. Mi ne možemo ući u glavu ispitanika i vidjeti je li to istinito. Ono što je zanimljivo je analiza snova. Znanstveno je dokazano kako svi ljudi sanjaju, samo postoji ona skupina koja se sjeća svojih snova i ona skupina koja se ne sjeća svojih snova¹³. Oni koji se sjećaju svojih snova najvjerojatnije će barem jednom u životu pokušati analizirati svoj san. Barem jednom će se pitati „Hmm...zašto sam ja ovo sanjao? Što bi to moglo značiti?“.

2.2.PRAZNOVJERJE

„Snovi su današnji odgovori na sutrašnja pitanja.“¹⁴ Edgar Cayce

Praznovjerje je širok pojam. Ne predstavlja svima praznovjerje isto značenje. To ponajviše ovisi od osobe do osobe ali i do povijesnog razdoblja. U nekim razdobljima se praznovjerje javlja više, a u nekima manje. Na primjer, praznovjerje je bilo istaknutije kod Rimljana nego što je u modernom društvu (Domić Kunić; 2000).

Dominik Kunić u svom radu „*Proročanstva, znamenja, snovi. Praznovjerje na primjeru careva iz dinastije Julio-Klaudijevaca*“ (Domić Kunić; 2000.) govori o praznovjerju kod Rimljana. U knjizi se navodi kako su Rimljani živjeli u uvjerenju da se na različite načine može doprijeti preko granica nadnaravnog svijeta. Pod načine se misli na proročanstva, tumačenja znamenjima, putem astrologije, te magije. Praznovjerje je bilo od važnosti kod Rimljana i prikazivalo je odraz njihovog vjerovanja i načina života: „*Praznovjerje je bilo plodno tlo na kojem su procvatila umijeća čaranja, proricanja, sudbine i gatanja svih vrsta*“ (Domić Kunić; 2000; 406). No, ono što je zanimljivo je to da se kod Rimljana tumačenje snova smatralo najraširenijim oblikom praznovjerja. Tako se jedan od primjera navodi:

San se od davnina smatrao upoznavanjem božanske sile i nitko nije olako prelazio preko toga. Onoga pak koji je pokušao ignorirati poruku dobivenu posredstvom sna, sustigla je zla kob. Primjer za to je Cezar, čiju su smrt navijestila čak tri sna: njegove žene Kalpurnije, pjesnika Helvija Cine i njegov vlastiti. Cezar je, naime, noć uoči smrti sanjao kako više puta lebdi nad oblacima, a onda opet kako Jupiteru pruža desnicu.

---

¹³ Sadržaj teksta orijentiran ka informacijama s YouTube-a, <https://www.youtube.com/watch?v=7GGzc3x9WJU> pogledano: 22.5.2018.

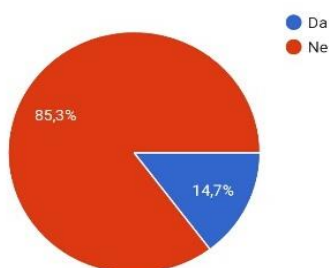
¹⁴ „Dreams are today's answers to tomorrow's questions.“ Edgar Cayce. Turner, R., (n.d.)

Usprkos tim očitim upozorenjima, Cezar je otišao na kobnu sjednicu senata (Domić Kunić; 2000; 411).

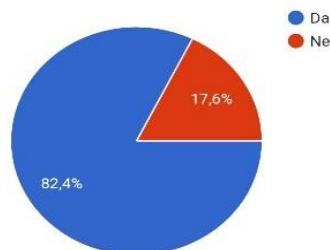
Ono na što se aludira je to da su Rimljani vjerovali da ako ne vjeruju snovima i proročanstvima, da ih čeka nesretna sudbina. Snovi su im bili glavno polje proricanja. Smatrali su kako im snovi ili kako se putem snova saznaju događaji koji su bitni za njihovu budućnost. Događaji o kojima im čak i život ovisi.

U anketi koju sam provela, 82,4% ispitanika smatra kako je naše društvo praznovjerno, dok njih tek 14,7% smatra sebe praznovjernim. Većina njih je sigurna kako su drugi praznovjerni dok oni sami po sebi nisu. Teško je odrediti je li druga osoba praznovjerna. Kada praznovjerje ne znači svima isto.

Smatrate li sebe praznovjernim?

Smatrate li naše društvo praznovjernim?

2.3. Grafikon iskazivanja praznovjerja

Prije nego li se znanost u potpunosti razvila ljudi su određene pojave opisivali tako da su im pridodavali različita značenja. Dakle, unazad vremena ljudi nisu mogli objasniti određene stvari poput npr. munja. Oni nisu znali da dolazi do miješanja zrak koji se nadovezuje na još niz događaja koji uzrokuju munje. Nego su smatrali kako postoje specifični bogovi koji te munje šalju. Osobno gledano, meni kao dijetu su pričali kada grmi da to Sv. Ilija vozi svoja kola s konjima i da zato grmi. Međutim, danas postoji obrazloženje za takve pojave. Ali i dalje postoje

događaji koje znanost ne može objasniti pa ljudi imaju svoja značenja. Upravo zato što je teško dati jedno univerzalno mišljenje smatram da svatko vrši interpretaciju gledajući na sebe samoga. Oni koji se ne slažu s takvim mišljenjem nazivaju to praznovjernim. Smatram da svatko vjeruje u nešto što mu je teško za objasniti i što je drugim ljudima teško za shvatiti. Međutim, pretjerano praznovjerje dovodi do opterećenja. Znači postoji jako puno praznovjerja npr. razbijanje stakla donosi 7 godina nesreće, prosuta sol je loš znak, za sreću pokucati od drvo tri put, itd., kada bi se prepustili svim tim praznovjermima onda bi cijeli život bili u strahu. Jer bi smatrali da svaki pokret donosi nesreću.

No, koliko ispitanika smatra da je tumačenje snova praznovjerje? Na ovo pitanje odgovorilo je 34 ispitanika. 55,8% ispitanika smatra kako je tumačenje snova zapravo praznovjerje, gdje navode:

- 1) *Da. Ne vjerujem da se snovi mogu tako jednostavno objasniti niti da u datom trenutku isti san predstavlja uvijek isto značenje.*
- 2) *Smatram, jer ih doživljam samo kao posljedicu moždane aktivnosti koja se javlja u stanju spavanja, odnosno kao nešto fiziološko. Mislim da ih na temelju saznanja iz neurofiziologije koja su mi dostupna ne mogu povezati s nečim "mističnijim" od toga, te mi "proročka" uloga snova u današnjem kontekstu zvuči kao praznovjerje.*
- 3) *Da. Imamo potrebu objasniti sve što se događa oko nas pa tako i snove. Time si pokušavamo olakšati svakodnevni život i nadati se nečemu "jer je bilo tako u snu"*

Dok 55,8% ispitanika smatra kako je tumačenje snova praznovjerje njih 29,4% smatra kako ipak nije:

- 1) *Ne. Uvijek ima neko značenje.*
- 2) *Ne smatram, mislim da su snovi duboko povezani s moždanom aktivnošću i da nam mogu puno reći ne samo o podsvijesti čovjeka već i o procesima u tijelu.*
- 3) *Ne smatram. Kao što je već rečeno, smatram da tumačenjem snova možemo uistinu doći do nekih spoznaja.*

Osim ispitanika koji su dali potvrđan ili negirajući odgovor, bilo je i onih koji se nisu mogli odlučiti za svoj odgovor. Njih 14,7% tako tvrdi:

- 1) *ovisi o tome tko i na koji način ih tumači.*
- 2) *Ovisi kakvo. Ako se odnosi na predviđanje budućnosti onda da. Ali ako se time tumači čovjekov odnos prema vlastitom životu onda ne.*

- 3) *A ovisi... Ako vidim u Sanjarici da je neka glupost napisana, normalno da ne vjerujem, ali ako nešto bude što je zaista tako, razmislim o tome.*

Ispitanici na ovo pitanje nisu odgovarali u globalu, nego su se više fokusirali na sebe.

Kada sam u intervju postavila pitanje praznovjerja ispitanicima dobila sam zanimljive odgovore. Prvo sam im pročitala definiciju praznovjerja koju navodi *Hrvatski jezični portal* koja glasi:

prāznovjērje sr: vjerovanje u djelovanje racionalno neobjašnjivih sila, magiju, čaranje ili u pripisane moći znakovima, obrambenim postupcima i sl. (npr. u nesretni broj 13, crnu mačku i sl.); praznovjerica, sujevjerje.¹⁵

Od 10 ispitanika samo se dva ispitanika ne slažu s ovom definicijom praznovjerja. Smatraju da praznovjerje znači nešto drugo te navode svoje odgovore:

- 1) *Nikada ne bi nazvala tu definiciju praznovjerja praznovjerjem. Jer tuđu vjeru nikada ne bi nazvala praznom. Baš nikada! To se kosi sa svim mojim načelima. Pošto sam ateist i ne vjerujem u apsolutno ništa, ali ne mogu tuđu vjeru nazvati praznom. Što se tiče te mačke i broja 13 i sama se koji put nađem da pljunem 3 puta. Ali broj 13 njega ne zaobilazim. Dapače, svaki puta na petak 13 sretan mi je dan. A što se tiče te definicije...baš nikako te neobjašnjive sile, čaranja, magije...Ne, ne držim uopće...Ime same definicije „praznovjerja“ tu se sve razbija. Nečija vjera nije prazna. Ako netko vjeruje u to, to ne može biti prazno.*

(Maja)

- 2) *Pa nije mi baš to. Ne mogu to baš povezati s magijom, sa čarolijom, pripisane moći...Ali mislim da je to... Ja ti uvijek praznovjerje povezujem s nekim tipa pozicijama planeta, zvijezda, mjeseca i kako to utječe na ljude i na zemlju. To si nekako racionaliziram time što postoji poljoprivredni kalendar po kojem ako krumpir posadiš nekada kada mu nije vrijeme ti neće izrasti pa to onda povezujem s time kako se kaže da za vrijeme punog mjeseca one žene koje su trudne i koje imaju tada termin će prije roditi zbog punog mjeseca nego inače. I mislim da je to povezano na taj način.*

(Tina)

---

¹⁵Jezična definicija praznovjerja prema Hrvatskom jezičnom portalu, <http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search> pogledano: 15.5.2018

Ispitanici koji smatraju kako je ovo ipak praznovjerje navode kako su oni od malena učeni da je to praznovjerje, pa oni i dalje smatraju kako je to praznovjerje. Praznovjernim smatraju ono što se ne može potkrijepiti nekakvim dokazima.

Kada je u pitanju tumačenje snova tada samo jedna osoba tumačenje snova smatra praznovjernim:

Po meni to je praznovjerje. Mislim, ja to vidim kao praznovjerje ali oni to sigurno ne vide tako. Ljudi to ozbiljno shvaćaju, njima tu ima značenja ali ako ful kreneš razmišljati o tome, tipa da ja sada krenem analizirati snove sigurno bi i ja zabrijala. Da više razmišljam o tome vjerojatno bi više povezivala. Nema tu predviđanja, to su oni zabrijali. To je njima u glavi sve. Sami si to stvaraju u glavi.

(Antonija)

No, odgovor suprotan ovome glasi:

Ne smatram! Ipak postoji neki dokaz. Imaš neki dokaz , dogodilo ti se u glavi i na iskustvu većine.

(Tina)

Ispitanici su podijeljeni u vezi gledišta i tumačenja snova. Pojedinci u većini slučajeva snove smatraju mističnim, pitaju se kako je moguće da se odigravaju toliko bizarni, čudni, strašljivi scenariji u našim glavama dok spavamo u vrijeme kada bi se naše tijelo trebalo odmarati. No, neki ipak smatraju kako snove treba ostaviti na toj „drugoj strani“. Ne treba ulaziti u to područje i zamarati se time kada oni ništa ne znače. Oni su jednostavno splet okolnosti koje nisu vrijedne analize. Također većina ispitanika smatra kako tumačenje snova putem sanjarice jest praznovjerno, no ako si sami, subjektivno protumačimo san, tada to nije praznovjerje. Međutim, današnje poimanje praznovjerja se razlikuje. Na primjer u vrijeme Rimljana se praznovjerje smatralo bitnom odrednicom u životu pojedinca, te su i snovi bili bitni. Snove su smatrali jednim segmentom praznovjerja. Danas, situacije po pitanju praznovjerja i snova imaju drugačije značenje. Dok se u prvom slučaju na praznovjerje i snove gledalo kao neku esenciju života, odnosno unaprijed zadan scenariji po kojem mi možemo odigrati naš život u drugom

smjeru, danas se na praznovjerje i snove gleda kao na privatnu stvar. Onaj tko vjeruje u to, on to i drži za sebe.

Kao što sam već na početku rekla snovi su subjektivni. Njihovo tumačenje daje nam rješenje, zaključak ili nadu. Ako sanjamo nešto lijepo pokušamo analizirati to kako bismo dobili nadu. Ako sanjamo nešto ružno pokušamo analizirati kako bismo pronašli ili rješenje ili način za spriječiti tragediju. Jedna ispitanica mi je navela kako je putem sna našla zaključak jednog poglavlja svog života:

Kada mi je prije par godina ujak umro za kojeg sam jako vezana bila nisam ga mogla nikako ali baš nikako prežaliti. Do jednom kada sam ga sanjala na livadi. Prvo ga nisam mogla vidjeti od žarke svjetlosti i kada sam ga pogledala bio je stajao na nekakvom kao brdu i gledao prema meni. A livada, nikada nisam vidjela ljepšu livadu bila je puna cvijeća, ali svakakvog cvijeća koje mislim da nikad prije nisam vidjela. Gledala sam ga i on mene i samo je digao ruku kao da mi je mahnuo i ja sam se probudila. Probudila sam se potpuno svježa, lagana, odmorna. Nakon toga sna puno sam se lakše nosila s njegovom smrti. Mogu reći da sam nastavila dalje nakon tog sna.

(Terezija)

Nekome snovi igraju nebitnu ulogu u životu dok drugima oni jako puno znače. Stoga mi je teško njihovo tumačenje nazvati praznovjernim ili ne bitnim ako im netko pridaje veliku važnost i ako ima jako velik utjecaj na njih.

2.3. UTJECAJ KULTURE NA SNOVE

„Stvari ne opažamo onakvima kakve jesu nego onakvima kakvima sami jesmo”¹⁶

Anaïs Nin

Petra Marić (Marić, 2014) navodi kako je san složeni psihološki fenomen, proces u kojem se izražava naše najdublje „ja“. Da je to izmijenjeno stanje svijesti u kojem se miješaju svjesni i nesvjesni sadržaji. Međutim, koliko kultura utječe na naše snove? Pojednostavljeno bismo

---

¹⁶ Iz knjige Alberta Villoido, *Sanjati odvažno*, Zagreb, Alter:ego, 2013. (na stranici 46.)

mogli na to odgovoriti ovako: mi sanjamo ono što vidimo, bilo to nešto što smo svjesno uočili ili smo nesvjesno uočili. Sanjamo ono što smo mi zapamtili i ono što je naš mozak zapamtio. Stoga sanjamo dijelove našeg dana, a naš dan pripada kulturi kojoj i mi sami pripadamo. Dakle, sanjamo dijelove svoje kulture. Ako uzmemo za primjer čovjeka iz zapadne civilizacije i čovjeka iz afričke civilizacije, oni ipak neće sanjati iste događaje i situacije. Svatko sanja ono što proživljava i ono čime je on sam upoznat. Ono što smo doživjeli, bilo to vizualno, verbalno, ili putem nekih drugih osjetila. Može se reći kako su snovi u velikoj mjeri određeni kulturnim tumačenjem i društvenom komunikacijom. Dakle, kulturne vrijednosti, kategorije, očekivanja pa čak i norme utječu na sadržaj sna i na samu interpretaciju sna. Čovjek sanja ono što poznaje. Sanja u okviru onoga što je vidio, bilo to na TV-u ili negdje u stvarnosti oko sebe. Sanja ono što je možda slučajno zametnuo tamo negdje u kut uma. To će mu se nekako opet pojaviti u snovima. Čovjek općenito sanja u okviru onoga što je vidio, čuo, osjetio. Ono što nismo vidjeli unutar nečije druge kulture nećemo sanjati. Ovdje ću se pozvati na Bourdieouov habitus. Habitus se opisuje kao:

Sustav usvojenih trajnih dispozicija koje generiraju praksu sukladno postojećim strukturalnim principima. U tom smislu habitus se može opisati kao svojevrsni „modus operandi“ koji proizvodi one „pravilne improvizacije“ koje (re)produciraju društvo u njegovoj kulturnoj, socijalnoj i ekonomskoj dimenziji (Bourdieu u Puzić; 2010; 274).

Dakle, u nekakvom užem smislu se može zaključiti kako društvo u globalu ne utječe na naše snove, nego društvo utječe u smislu okoline koja nas okružuje. Poput sheme ponašanja i osjećaja koji se nalaze unutar našeg društvenog prostora u kojem dolazi do međudjelovanja.

Gotovo svi ispitanici smatraju kako kultura utječe na naše snove. Svjesni su toga da mi ne možemo sanjati ono što nismo vidjeli. Nekada, negdje u nekom obliku mi smo vidjeli to što smo sanjali. Samo se naš mozak jednostavno malo poigrao sa svim tim slikama i napravio malo kreativno djelo unutar naše glave.

3. SNOVI

3.1.ŠTO SU TO SANJARICE I KAKO GLEDAMO NA NJIH?

„Vjerujem u gledanje stvarnosti ravno u oči i u njezino proricanje¹⁷“

Garrison Keillor

U proučavanju sanjarice i njezine važnosti poslužila sam se anketom koju sam napravila. Anketu je riješilo 35 osoba, muškog i ženskog spola. Anketu sam provela putem *Google obrasca*. Dakle, online sam napravila anketu i prosljedila osobama između 20 i 30 godina. Ono što sam htjela provjeriti anketom je koliko su ljudi općenito upućeni u sanjaricu, koliko vjeruju u tumačenje sanjarice, jesu li ikada došli u kontakt sa sanjaricom.

Dakle, što bi bila sanjarica? Sanjarica je knjiga koja sadrži određene pojmove koji bi trebali tumačiti snove. Tako u sanjarici možete naći riječi poput: psa, cipele, oblaka, drveta, itd. Svaka ta riječ ima određeno značenje u snovima. Sanjarice u većini slučajeva navode ako sanjamo npr. zube koji ispadaju da će se nekome nešto loše dogoditi. Koliko su sanjarice raširene govori se o tome kada pojam sanjarice unesete u *Google tražilicu* izađe 248.000 rezultata. Na web stranicama kao što su *Net.hr* postoje posebne rubrike koje se zovu „Sanjarica“. Kada kliknete na to dođe vam stranica sanjarice u kojoj se nalazi prostor pod imenom „Istraži svoje snove“. Međutim, sanjarice u tiskanom obliku su drugačije. Primjer jedne takve sanjarice je *Narodna sanjarica* urednika Željka Degoricia (2006). Unutar *Narodne sanjarice* mogu se pronaći razni pojmovi i objašnjenja. Kao i u svakoj knjizi postoji uvod koji objašnjava što se može očekivati unutar knjige. Prva stavka koja se objašnjava je ta što su to snovi:

Snovi su psihološki fenomen do kojih se dolazi za vrijeme spavanja, a sastoje se od slika, poruka, nerazumljivih riječi, šifra, simbola sastavljenih u razumljivu ili nejasnu poruku, priču. Njihova je dramaturgija spontana i nekontrolirana. (...) Snovima uspostavljamo psihološki sklad i ravnotežu. Oni nam pomažu u procesu civilizacije i samosvladavanja. (Degoricia; 2006; 7).

Također, uz objašnjenja snova prikazana je i klasifikacija snova. Snovi su podijeljeni u nekoliko kategorija (Degoricia; 2006). U raspoređivanju snova u kategorije pomogla su psihoanalitička,

---

¹⁷Iz knjige Alberta Villoido, *Sanjati odvažno*, Zagreb, Alter:ego, 2013. (na stranici 27.)

etnološka i parapsihološka istraživanja. Navode se kategorije poput: mitološkog sna, kreativnog sna, erotskog sna, regresivnog sna, vizionarskog sna itd.

Mitološki san: je san arhetipskih slika i simbola. Kreativni san: je san koji donosi rješenje teško rješivog problema. Mnogi veliki pronalasci i otkrića proizašli su iz takvih snova. Erotski snovi: su snovi koji donose seksualno zadovoljavanje. Regresivni snovi: su snovi u kojima pokušavamo razriješiti ono što izbjegavamo u budnom stanju. Vizionarski san: je san kojim uviđamo nešto važno za nas i okolinu (Degoricia; 2006; 9).

Anketu koju sam provela između ostalih pitanja nalazila su se pitanja koja su se odnosila na sanjaricu. Htjela sam proučiti stajališta ljudi u vezi sanjarice, i vidjeti kako oni gledaju na tu knjigu koja je „putokaz snova“. Ispitanici su za sanjaricu naveli:

- 1) *Knjiga/internetska stranica sa ogromnom bazom riječi uz koje se vežu kratka objašnjenja što koji pojam označava u snu.*
- 2) *Tražilica pojmova koje je osoba sanjala i pripadajuća objašnjena što to znači- sanjati izmet znači novce, ubiti zmiju znači rješavanje problema/sprječavanje nekog u zlom naumu i sl. Ni to nisam siguran ali mi se čini da mi je mama to pričala, ona često pogleda u sanjaricu.*

Najčešći odgovor za objašnjenje sanjarice glasi da je sanjarica tumač snova.

Kada je riječ o sanjarici bitno je spomenuti jednu od najstarijih sanjarica: Artemidora iz Daldisa (Artemidor;1993). To je jedna od sačuvanih antičkih knjiga koja nam govori o tumačenju snova, ali kroz iskustvo samog autora, dakle isključivo se radi o onome što je on sam o sebi napisao. U njegovoj sanjarici se objašnjavaju pojedine stvari, pojave i događaji te kakav je njihov učinak na snove. Tako govori o: mirisima, nakitu, stablima, bogovima, ubojstvu, smrti, trajanju života, strahu, povraćanju, caru, rođenju, itd.

Današnje gledište na sanjarice razlikuje se nego za vrijeme antike. Ne samo na sanjarice, nego općenito na snove. Artemidor daje svoju definiciju sna, gdje navodi:

San je raznovrstan pokret ili oblikovanje duše, a upozorava na buduće događaje, bili oni dobri ili loši. S obzirom da je tom tako, duša pomoću sebi svojevrsnih slika koje joj je dala priroda, a koje se nazivaju i počelima, najavljuje sve što će se dogoditi u budućnosti. (Artemidor;1993;12)

Zanimalo me koliko ljudi vjeruju u snove i koliko ih tumače u današnjem društvu. Tako je jedno od postavljenih pitanja bilo: „Vjerujete li da tumačenjem snova možemo predvidjeti određene događaje?“. U dobivenim rezultatima 76% osoba ne vjeruje da se putem snova mogu predvidjeti događaji. Dok 24% njih smatraju da se ipak mogu predvidjeti događaji jer su snovi „šesto čulo“. Neki od ispitanika tvrde kako snovi ne predviđaju budućnost, ali kako utječu na sadašnjost, pa čak i objašnjavaju neke prošle događaje: „*Ne mislim da možemo predvidjeti buduće događaje, ali vjerujem da možemo objasniti prošle i sadašnje događaje i osjećaje, pa onda prema tome i pronaći način kako se nositi s njima*“. Dakle, većina ljudi smatra kako snovi ne predviđaju budućnost, ali oni koji smatraju kako predviđaju uglavnom vežu to uz negativne konotacije i to najčešće uz smrt: „*Mislim da možemo. Smrt pogotovo*“. Osim, smrti spominju se događaji poput nesreće, gubitka nečega, itd. Oni koji ne vjeruju u predviđanje budućnosti putem snova kao glavne razloge navode da ne postoji nikakva znanstvena povezanost između budućnosti i snova. Tako neki od odgovora glase:

(1) Ne, mislim da je to praznovjerje koje nam ne može pomoći u predviđanju budućnosti, jer i samo predviđanje budućnosti kao takvo nije razumno.

(2) Ne vjerujem. Postoji milijun mogućnosti odvijanja određenih događaja koji su određeni uglavnom materijalnim, odnosno stvarnim, ništa mistično nema u vezi toga. No, u slučaju deja vu-a naš nesvjesni um spaja određene prijašnje događaje i ljude (lica) i zaključuje, te na temelju njih znaju "projicirati" tzv. buduće događaje, zato imamo osjećaj da smo određene stvari već proživjeli.

(3) Ne, mislim da naša neuronska aktivnost može eventualno odraziti intrapsihičko stanje i konflikte (čak i na razini podsvjesnog), ali ne i predvidjeti budućnost. Smatram ih korisnim za psihoanalizu i introspekciju, no ništa više od toga

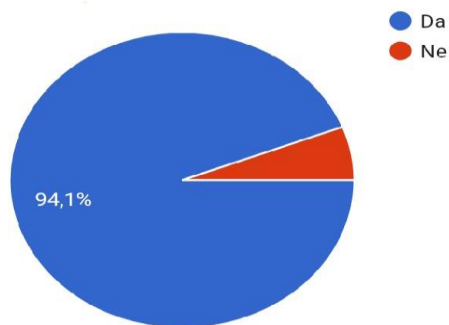
(4) Ne. Ljudi često i budni već znaju stvari koje sanjaju. Možda im samo postane jasnije nakon toga. Isto tako izražavaju naše želje kojih smo isto tako svjesni. Te opet ponekad nemaju smisla. To što sanjam da moja mačka priča ne znači da će početi pričati u budućnosti.

Dakle, tumačenje snova se navodi kao vještina koja nam nudi objašnjenja mogućih značenja sadržaja snova, a sanjarica je sredstvo koje se koristi kod tumačenja snova. Međutim, sanjarica se u većini slučajeva smatra praznovjernom. Iako većina ljudi zna što je to sanjarica i koja joj je Kao što sam rekla ne postoji univerzalno objašnjene kad su u pitanju snovi. Međutim, kada se usporede različite sanjarice i Internet portali sa sanjaricama, ne navode se uvijek ista

objašnjena za svojevrzne predmete ili događaje. Kako znati koje objašnjene je ono pravo objašnjene? Kojem objašnjenju vjerovati? Možda onome koje nam najbolje odgovara? Ne. Bilo bi jako jednostavno i vrlo dobro kada bi tako postojala knjiga koja bi sadržavala sve odgovore. Nažalost ne funkcionira to tako. Vrlo je zanimljivo prolistati sanjaricu i pogledati značenja koja se nude. I sama sam svjedočila tome. Unazad par godina moji roditelji kada se probude i dok piju kavu prepričavaju svoje snove, izdvajaju pojmove koji su se najviše isticali i onda traže njihovo značenje u sanjarici i komentiraju. Objašnjena koja se nude vrlo su zanimljiva ali po meni neka su dvosmislena, neka nejasno, a neka nedorečena. svrha, veliki broj njih ne vjeruje u objašnjenja i ne vidi nikakvo značenje.

Tako većina ljudi zna što je to sanjarica i što ona znači, te što ona predstavlja njima. U nastavku prilažem grafikon koji brojčano navodi koliko ispitanici poznaju sanjaricu.

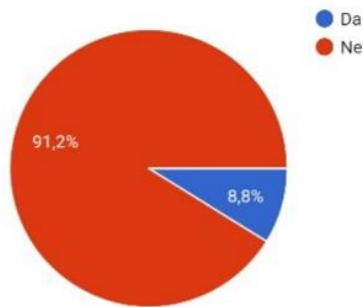
Znate li što je to sanjarica?

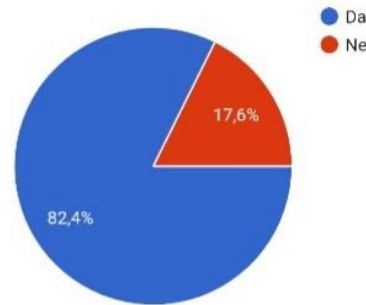
3.1.1. Grafički prikaz poznavanja sanjarice

Prema daljnjem istraživanju samo 8,8% ljudi posjeduje sanjaricu, dok je opet puno veći broj ispitanika nekada u životu pogledalo značenje u sanjarici.

Posjedujete li sanjaricu?

Jeste li ikada gledali značenja u sanjarici?

3.1.2. Grafički prikaz posjedovanja sanjarice, te gledanja u njezino značenje

Anketa je pokazala da veliki broj ljudi ne vjeruje tumačenju sanjarice. Tako 68,75% ljudi nikako ne vjeruje u tumačenja sanjarice, dok 9,38% ljudi vjeruje u tumačenja i svakodnevno se služi sanjaricom. Međutim, između onih koji vjeruju i oni koji ne vjeruju nalaze se oni neodlučni. 21,88% ljudi navodi da kako u nekoj situaciji vjeruje tumačenju snova. Ispitanici smatraju kako je sanjarica samo iluzija, da pokušava zavarati ljude. Sanjaricu više smatraju nekakvim zanimljivim štivom koje bi se moglo pročitati prije spavanja. Također navode kako je sanjarica čisto praznovjerje, te je beznačajna literatura. Jedan od ispitanika navodi:

Smatram da tumačenje snova nema veze s realnošću, ljudi su previše praznovjerni, te pripisuju svemu što ne mogu objasniti mistične karakteristike. Snovi su plod našeg nesvjesnog uma, mogu označavati naše želje ili strahove. No, često snovi budu nejasni pa zbog toga ljudi traže objašnjenja za to što su sanjali. Vjerojatno je to sve povezano od davnih vremena, kada su ljudi snovima pripisivali veću važnost nego što je oni zapravo imaju, ali danas postoje znanosti i eksperimenti koji mogu dokazati njihovu ulogu u životu pojedinca, koja nema veze sa mističnim. No ljudi su praznovjerni i vjerovat će u bilo što.

(Jasna)

Ispitanici su na sanjaricu gledali u doslovnom smislu. Njih 10 je čak navelo kako ne vjeruju u sanjaricu jer su jednom nešto sanjali i išli to pogledati i nije im se ostvarilo. Dok opet drugi broj njih navodi kako pogledaju u sanjaricu i ono što im se čini realnim da to prihvate i vjeruju u to. Ili ako im se nešto sviđa u sanjarici i žele da im se to dogodi, prihvate značenje i nadaju se da će se dogoditi. Također neki ispitanici navode da kada imaju probleme u životu, sanjarica to dobro opisuje pa je smatraju istinitom.

Međutim, nalazi se i onaj broj ljudi koji sanjaricu povezuju s horoskopom:

Ovisno, nekada je sanjarica vrlo slična horoskopu, što znači da za pojedine osobe može biti istina i ostvariti se tj. kod snova značiti ono što obrazlaže, no ne mora uvijek biti tako, na primjer- ako sanjamo anđela znači da ćemo pomagati drugima -> smatram kako je to mit.

(Danijela)

Oni ispitanici koji su potvrdili svoje vjerovanje u tumačenje snova putem sanjarice u većini slučajeva su naveli kako smatraju da naša podsvijest ima određenu simboliku koju projicira kroz naše snove. I kako je ta simbolika kod većine ljudi slična ili ista, stoga da se na sanjaricu može gledati kao na univerzalno tumačenje snova.

3.2.SNOVI KOD RAZLIČITIH KULTURA

„Mi smo ono što mislimo. Sve što jesmo nastaje s našim mislima. Svojim mislima stvaramo svijet”¹⁸.“ Buddha

U ovom poglavlju raspravljat će se o snovima u različitim kulturama. Ovo poglavlje će se referirati na rad Petre Marić: *Etnologija snova. Iskustva etnologa na terenskom istraživanju* (Marić, 2014). Dakle, kada se čovjeka gleda kao društveno biće onda se snovi ne gledaju u nekakvom izoliranom stanju. I sve dok ljudi žive u skupinama dotada kultura i snovi ipak imaju nekakav dijalog.

---

¹⁸ Iz knjige Alberta Villoido, *Sanjati odvažno*, Zagreb, Alter:ego, 2013. (na stranici 9.)

Zahvaljujući etnografima, koji su pomno slušali dijaloge kulture i snova, i koji su u različitostima svjetskih kultura dokumentirali mjesto snova i sanjanja, danas imamo uvide u značenja i tumačenja snova drugih kultura. Početkom dvadesetog stoljeća antropolozi su krenuli u proučavanje snova putem etnografskih metoda. Što se tiče etnografskih radova, do unazad par godina, kao nekakvo njihovo središte rada, snovi nisu ulazili u okvir. Na snove se gledalo kao na imaginaciju.

Etnografske metode istraživanja obuhvaćaju izravno promatranje društvenog života, promatranje ponašanja, kao i neformalne i strukturirane intervju sa kompetentnim kazivačima. Istraživanje ljudi u njihovom prirodnom okruženju ili na „terenu“, u odnosu na umjetne, kontrolirane, laboratorijske uvjete, naziva se etnografskim terenskim istraživanjem. (Marić;2014;85)

Svaka kultura na svoj način tumači snove, stoga se može reći kako postoji toliko tumačenja koliko i kultura. U nekim društvima na snove se gleda kao na plod mašte koji je irelevantan za svakodnevni život, dok opet neke druge kulture na snove gledaju kao na važan izvor informacija bilo to o budućnosti ili o sebi samom. U nastavku će se govoriti o kulturama: naroda Ongee na otočju Andamani, naroda Senoi, plemena Lamet, kubanskim seljacima: Guajiro, Iroquois indijancima, plemenu Navajo, te nešto ukratko o šamanima koji su imali svoj pogled na snove. Odlučila sam se za ove kulture kako bi prikazala dihotomiju između ovih kultura i zapadnim kulturama kojoj pripadaju moji ispitanici. Navedenim kulturama snovi igraju veliku ulogu, oni su im vodilje, te kao mali priručnici koji im govore kako živjeti i što ih očekuju u životu. Dok zapadnim kulturama snovi su sporedni o kojima bi se moglo raspravljati ali nisu od velike važnosti.

Narod Ongee prebiva na otočju Andamani u Bengalskom zaljevu. Inače je dio Indijskog saveznog teritorija. Marić navodi kako Ongee pred odlazak na spavanje raspravljaju o svojim snovima i doživljajima iz prethodnog dana (Marić; 2014). Oni smatraju kako im snovi otkrivaju izvore hrane u njihovom okruženju. Kod Ongee snovi predstavljaju važan izvor informacija koji im pomažu u svakodnevnom funkcioniranju, te im čak pomažu u postizanju primarnih stvari poput nalaženja hrane. Snovi im igraju bitnu ulogu u svakodnevnom životu.

Senoi su pleme koje živi u Maleziji, a pripada grupi Orang Asli (na Malajskom jeziku znači „izvorni ljudi“). Međutim, na jeziku Aboridžina znači „ljudsko biće“ ili „osobe koje još uvijek žive tradicionalan način života u planinskom dijelu Malezije. Mnogi istraživači ovo pleme nazivaju „The Dream People“ (Sanjači). Snovi su vrlo važni u životu Senoi. Njima je jutarnja

rutina bila kada se probude da obiteljski raspravljaju o snovima. Oni smatraju kako snovi rješavaju probleme nasilja, ekonomskog konflikta, pa čak u velikom dijelu i psihičke bolesti. Kod njih u snovima nisu fiksni simboli. Tako npr. ubijanje ljudi znači dobar lov, ali ubijanje svinja znači da će ljudi umrijeti. Tako neki simboli u snovima stoje za predmete/osobe u stvarnosti. Pa će tako kornjača označavati ženu, vodeni bivol označava zli duh ptice koji je povezan s porođajem, itd. Također oni smatraju kako snovi mogu nagovijestiti da je žena trudna, zašto je dijete bolesno, hoće li sve biti u redu s poljoprivredom, hoće li imati plodova. Smatra se da Senoi ne samo da tumače svoje snove, nego ih oblikuju i upravljaju njima. Oni su sposobni imati onakve snove kakve oni žele¹⁹. Snove bez patnje, bez proganjanja i padanja. Oni nastoje imati opuštajuće i kreativne snove. Ovakve snove postižu putem tri principa (Marić; 2014). Oni te principe uče već malu djecu dok prepričavaju svoje snove za doručkom. Ti principi mogu se sažeti ovako:

- 1) Ako u snu postoji opasnost nemoj bježati od nje, nego se suoči s njom. Tako su djecu učili ako sanjaju tigra, da ih on ne može napasti, odnosno da ne može nauditi sanjaru. Stoga su ih poticali da slijedeći put napadnu tigra. Dakle, glavno pravilo je bilo ako te netko napadne, brani se.
- 2) Nadalje, nastoje ohrabriti djecu da u snu uživaju što više užitaka. Npr. ako ti se u snu netko sviđa poticali su ih da tu privlačnost pretvore u potpuni seksualni užitak. U čemu god da uživaju poticali su ih da se opuste i potpuno se predaju tom osjećaju. Bilo to letenje, plivanje ili nekakve druge aktivnosti.
- 3) Nastoji da ti san bude što više kreativan. Da snovi imaju pozitivan ishod. Pokušaj zadržati slike poput plesa, pjesme ili lijepih, opuštajućih slika (Marić; 2014).

Kod plemena Lamet iz sela Rmeet u mjestu Takheunh, država Laos, najbolje se vidi koliko je važno prepričavati svoje snove. Tako je profesor Guida Sprengera dok je boravio s plemenom prepričavao svoje snove (Marić; 2014). Pa je tako na početku u svojim snovima vidio mjesta i ljude iz svog kraja. Domaćini su to interpretirali kako se njegova duša (*klpu*) još uvijek nalazi u mjestu iz kojeg dolazi. Međutim, nakon nekog vremena kada se već u potpunosti upoznao s njihovom kulturom, počeo je sanjati članove obitelji kod kojih je odsjeo. Tako je jednom sanjao kako je rodbina od obitelji kod koje je odsjeo, gradi zid u njegovoj drvenoj kućici. Kada se probudio i ispričao san glavi kuće, taj san ga je vrlo uznemirio. Jer prema njihovoj interpretaciji pojam „graditi kuću“ zapravo znači „graditi“ kuću mrtvoj osobi na grobu. Što zapravo znači,

---

¹⁹ Sadržaj teksta orijentiran ka informacijama s Internet stranice Malaysiasite, <https://www.malaysiasite.nl/senoieng.htm> pogledano: 27.5.2018

kako njegov san nagoviješta da će netko uskoro umrijeti, što se na kraju i dogodilo. Nakon nekog vremena sanjao je kako se on nalazi u avionu, što su domaćini protumačili kao sprovod. I nakon nekog vremena dogodila se smrt u selu. „*Za stanovništvo iz sela Rmeet, snovi su značajno iskustvo bestjelesnog aspekta osobe, zvano klpu, koji je glavni cilj u gotovo svim ritualima nekog kućanstva*“ (Marić; 2014; 94).

Etnograf Jean-Guy Goulet je proveo neko vrijeme u plemenu Guajiro (Marić; 2014; 95). Guajiro su kubanski seljaci u Srednjoj Americi. Dok je boravio kod ovog plemena sanjao je čovjeka i bika koji je bio zavezan za drvo. U snu je čovjek htio zariti oštricu biku u srce, ali nije uspijevaao jer se bik otimao. Domaćini su zahtijevali od njega ako bi mogao opisati kakav je znak bik imao na zadnjim nogama, no on to nije uspio objasniti, tj. nije se sjećao jer nije obraćao pažnju. Domaćini nisu mogli reći točno značenje njegovog sna. No, nakon par dana jednog od domaćina su napala dva napadača koje je domaćin ubio. Taj događaj su povezali sa snom Gouleta. Također, dok je živio kod jedne porodice, članovi te obitelji su mu rekli kako im se on pojavljuje u snu obrijane brade. Stoga se odlučio obrijati, jer je u potpunosti poštivao njihovu kulturu i gledanje na snove. Kasnije ih je pitao što to znači, i rekli su da se nije obrijao da bi jedna ovca u selu umrla.

Iroquois su plemenski savez američkih Indijanaca iz Sjeveroistočnih šuma Sjeverne Amerike. Oni su vjerovali kako „*snovi izražavaju želje duševnih želja koje moraju biti ispunjene kako bi se spriječilo da se duše osvete putem zlovolja*“ (Spaulding; 336). Stoga je kod njih manifestacija sadržaja sna vrlo važna.

Pleme Navaho je jedno od najvećih indijskih naroda sjeverno od Meksika. Među plemenima Navaho, bogovi, snovi i bolesti su uzročno povezani (Spaulding; 336). Oni smatraju kako duhovi nekih osoba ili životinja mogu „staviti“ san u glavu. Smatraju da im se tako pokazuje kako su oni sagriješili ili protiv obitelji ili sebe samih. To kod njih izaziva neku vrstu društvene odgovornosti.

Na kraju dolaze šamani. Šamani su osobe koje se nalaze u središtu duhovnog i kulturnog fenomena šamanizma. Njihova je sposobnost da padnu u trans i stupe u kontakt sa svijetom duhova. Alberto Villoido u svojoj knjizi „Sanjati odvažno“ (Villoido; 2013) govori o australskim Aboridžinima kako su oni čuvari zemlje i da oni ne sanjaju kao „mi“. Oni žive u okruženju u kojemu vrijeme sanjanja nije smješteno u područje spavanja kao što je smješteno za ostale ljude. Dakle, šamani su poznati kao „čuvari zemlje“. Šamani smatraju kako ovaj svijet stvaramo samim time što mu svjedočimo. Međutim, mi sanjamo puno veći svijet kojeg

doživljavamo osjetilima. Vjeruju da je sanjanje važno jer sanjanjem oblikujemo materijalan svijet, ali isto tako se sanjanjem svijet i rađa. Smatraju kako smo mi sami odgovorni za naše snove. Da mi sanjamo ono što želimo i kako mi sami utječemo na naše snove. Jer ono što sanjamo utječe na naš svakodnevni život i ostavlja posljedice bile one dobre ili loše. Moramo imati hrabrosti da bi prestali sanjati određene stvari i počeli sanjati ono što stvarno želimo: „ *Sve dok se ne usudiš sanjati drugi san, doživljavat ćeš samo moru* “ (Villoido; 2013; 13).

Snovi oduvijek intrigiraju ljude. Smatram kako im se u današnjem vremenu daje premalo značenje. Narodi koje sam navela puno više su držali do snova. Upoznavati svoje snove je po meni jednako kao i upoznavati sebe samoga. Kao što sam navela neki ljudi na snove gledaju kao nešto čisto biološko i po njima snovi nemaju bitnu ulogu našem životu, oni su slučajni. Drugi na snove gledaju kao nešto duhovno i igraju veliku ulogu u životima ljudi. Ne bitno kako gledamo na snove: bilo biološko ili duhovno, oni su i dalje bitni. I dalje upoznajemo sebe samoga. Smatram da postoji razlog zašto smo mi sanjali baš tu određenu pojavu. U redu, mi smo to doživjeli tokom dana i naš mozak to sortira ali zašto se složio upravo takav scenarij? I kako da nam taj scenarij pobuđuje tolike emocije koje nam ne mogu pobuditi stvarni događaji i ljudi? Ako pokušamo shvati zašto baš takav razvoj događaja, na koji način su se izvukli ti najdublji podsvjesni događaji, tako se počinjemo upoznavati sa sobom sami. I onda možemo upoznati potpuno drugu osobu za koju nismo ni znali da postoji. Možda nam se sviđa, a možda i ne. Smatram da bi se u tu pustolovinu vrijedilo upustiti.

Narode koje sam navela oni su komunicirali u vezi snova koja su imali i tumačili su ih na svoj način. U današnjem društvu općenito je deficit usmene komunikacije, a kamoli komunikacije vezane uz snove. No, dok sam vršila svoje istraživanje sa svojim ispitanicima sam pričala općenito o snovima, poput zanimljivih snova koje smo sanjali ili što smo nedavno sanjali- I sa svakom osobom sam našla svojevrzne elemente koji obilježavaju naše snove. Sve te osobe potječu iz kulture iz koje i sama potječem i krećemo se u sličnim krugovima. Time sam zaključila kako okolina ima utjecaj na jedan aspekt snova. Kada bi se više o tome diskutiralo vjerojatno bi se u buduću više obraćalo pažnje.

4. ČOVJEK I SNOVI

Oni koji su usporedili naš život sa snom bili su upravo...Mi sanjamo budni, i budimo se uspavani.

Michel de Montaigne²⁰

Snovi su slijed slika, situacija koji se javljaju dok spavamo. Snovi su ono što imamo sami za sebe. Nešto što nam nitko ne može uzeti. Snovi su rezultat povezanosti našeg tijela i našeg uma. Ta povezanost stvara neobjašnjive nam događaje koje kasnije nazivamo snom. Koliko se zapravo razmišlja o snovima? To je osobna stvar koja ovisi o pojedincu. Jesu li snovi pozitivni ili nisu? Istraživanja koje sam provela svaka osoba snove smatra kao pozitivnu pojavu. Jedno od pitanja koje sam postavila u anketi bilo je: Sanjate li često? I sjećate li se svojih snova? Oni ispitanici koji su potvrdno odgovorili, ekspresijom lica pokazivali su sreću. Svaki ispitanik je imao potrebu ispričati barem jedan san koji mu je predstavljao sreću. Kada je riječ o prepričavanju snova tada su ispitanici navodili kako imaju potrebu prepričati nekome svoj san. Marić navodi kako: „ *Prepričavanje snova je akt koji podliježe socijalnim pravilima. Kako se što priča, kome i pod kojim uvjetima, znatno se razlikuje od kulture do kulture*“ (Marić; 2014; 81).

Iako su snovi svijet imaginacije ispitanici smatraju kako im se u snovima javljaju stvarni osjećaji. Nekoliko njih je navelo kako su sanjali osobu koju nikada prije nisu vidjeli i da su se zaljubili u tu osobu. Ne znaju kako se to dogodilo i ne mogu objasniti ali je bilo jako stvarno. Dovodi se pitanje možemo li snove gledati kao neki drugi svijet? Svijet u kojem oni koji imaju sreće će se upustiti u predivne avanture bez granica.

Snovi ostavljaju utjecaj na ljude, na neke u velikoj mjeri, na neke u manjoj mjeri. Ovisno s čime je taj san povezan, koga je on uključivao i koliko ga se osoba sjeća. Općenito, ono što su ispitanici prepričavali da im predstavlja sreću u snovima nije uključivalo materijalnost. Danas živimo u konzumerističkom društvu gdje materijalnost predvodi načinom života, odnosno stilom života. U snovima ljudi to su osjećaji, sve ono što se na kraju ne može kupiti novcima. Jedna ispitanica je opisala svoj san koji je ostavio jako veliki utjecaj na nju, i danas kada ga se sjeti izaziva joj sreću:

---

²⁰ Those who have compared our life to a dream were right.... We sleeping wake, and waking sleep. ~Michel de Montaigne. Turner, R., (n.d.)

Jednom sam sanjala da sam...nije mi bilo poznato mjesto. Bila sam na ogradi te neke prostorije i gledala sam u tako, nekako...bilo je...ful sam sretna kada se prisjećam tog sna, baš mi je najdivniji san ikada. Bilo je tako more plavo, ali kao kada gledamo s faksa onako je ful prostrano bilo, ali je bilo plavo, onako kao u plicaku, jako plavo i bilo je jako sunce i kako je puhalo stvaralo je bijele valove. I ta soba u kojoj sam se nalazila bila je tik do obale, a dalje nije bilo kuća, ništa. I onako samo to, ne znam to udaranje valova i to sunce i plavetnilo tog mora mi je bilo, ne znam. Kao neki oblik slobode. Kao da sam prodisala, tako mi je u snu bilo.

(Tina)

Također, većina ispitanika je navela kako oni događaji koje su sanjali utječu na njihove odluke u stvarnosti. Da znaju promijeniti mišljenje o nekim ljudima, da znaju biti pod dojmom sna nekoliko dana. Javljaju im se pozitivne ili negativne emocije prema određenim osobama. Snovi se smatraju kako nekakvo iskustvo stoga se zna javiti osjećaj da neke osobe pa čak i događaje smatraju bližima ili daljima. One situacije koje su sanjali ispitanici su pronalazili i u stvarnom svijetu. Imali su osjećaj *déjà-vua*: „*déjà-vu (franc.: već viđeno), iluzija sjećanja u kojoj se novo iskustvo doživljava kao poznato i već proživljeno*“²¹.

Živimo u svijetu kada spas i nadanja pronalazimo gotovo u svemu. Svatko u nekom drugačijem obliku. U tome nema ništa loše. Ono što će netko nazvati praznovjerje netko će nazvati vjerom.

Snovi na kraju krajeva ipak predstavljaju jednu od bitnih stavki u našem životu, oni utječu na nas. Kao što se i vidjelo, mogu imati pozitivan i negativan utjecaj. Ali utječu na nas, na naše raspoloženje, na naše osjećaje, pa čak i nekad na naše odluke.

Ukazuje se na važnost Bourdieuove teorije habitusa kao inkorporirane društvene strukture, odnosno na činjenicu da se etnonacionalni identiteti izgrađuju na osnovi inkorporiranja etničkih podjela u društvu (Puzić, 2010).

Naše društvo određuje naše snove i to na način da društvena struktura i određene norme od nas čine pojedince s određenim sustavom razmišljanja, poimanja stvarnosti, regulira naše mašte i želje. S pojmom habitusa određivanje društvenih struktura naše poimanje i sanjanje snova se ne može odvojiti od našeg etnonacionalnog identiteta.

---

²¹ Jezična definicija *Déjà-vua* prema Hrvatskom jezičnom portalu, <https://www.hrleksikon.info/definicija/deja-vu.html> pogledano: 27.5.2018

Kao što se može vidjeti u poglavlju *Snovi kod različitih kultura* svatko sanja unutar svoje kulture. Stavove koje osoba gradi prenosi na nove pojedince, tako i običaje i način razmišljanja. Time se stvara lanac ljudi koji imaju slična gledišta, razmišljanja, te stavove:

Osoba koja provodi vrijeme u određenom okruženju (polju) postepeno gradi odgovarajući habitus, prvenstveno kroz interakciju s osobama koje posjeduju već izgrađeni habitus. Nakon procesa svojevrsne 'asimilacije', osoba postaje punopravni član polja, unutar njega slijedi vlastite interese (ilusio) i nesvjesno ga reproducira asimilirajući nove članove. Habitus se manifestira u načinu djelovanja i u shvaćanju stvarnosti (reprezentaciji); on prožima osnovicu svih aspekata društvene egzistencije (Sorić;2012; 331).

5. ZAKLJUČAK

„Zastanite sada da se upitate slijedeće pitanje: Sanjam li ja u ovom trenutku ili sam budan? Budite ozbiljni, stvarno pokušajte odgovoriti na pitanje najbolje što možete i budite spremni opravdati svoj odgovor.“²² Stephen LaBerge

Ovaj rad htjela bih zaključiti citatom Ashleigh Brilliant: *„Najbolji razlog za snove je da u snovima nisu potrebni nikakvi razlozi.“²³* Čovječanstvo se silno trudi otkriti i objasniti sve. Međutim, neke stvari se možda ne mogu tako lako objasniti. Kada su snovi u pitanju onda pretjerana objašnjenja smatram da nisu potrebna. Smatram da je to zadiranje u tuđu privatnost. Snovi pripadaju svojem sanjaču. To je još jedna od stvari koje se materijalno nije dotaklo. Možda bi se moglo reći kako snovi predstavljaju čistoću. Možda upravo kroz neke snove možemo „prodisati“.

U uvodnom dijelu ovog rada nastojala sam objasniti: Što su to snovi? Kako snovi nastaju? Zašto sanjamo? Snovi su pojave koje izražavaju unutrašnje procese sanjača. Snovi su tema koja je zaokupirala mnoge istraživače od Aristotela pa sve do psihologa, neurologa, antropologa, odnosno etnologa. Na snove se gleda kao iskaz našeg nesvjesnog uma, te kao zbir pojava, osjećaja, emocija koje se dešavaju unutar naše kulture koje zatim projiciramo u naše snove. Snovi se javljaju u mnogo aspekata ljudskog života poput književnosti, filmu, znanosti, što ukazuje na bitnost snova. Oni se još uvijek smatraju u jednu ruku mističnim što rezultira velikom zaokupiranost istraživača. Kada je riječi o nastanku snova, znanost tvrdi kako postoje tri stanja svijesti: budno stanje, sanjanje i spavanje bez sanjanja. Međutim, postoje dvije glavne vrste sna, a to su : REM faza i ne-REM faza. Uz stanja svijesti i vrstama sna, postoje četiri stadija spavanja koja se javljaju tokom noći. Izdvojit ću samo treći stadiji jer upravo u tome stadiju nastaje duboki san. Postoje razne teorije o tome zašto mi sanjamo. Jedni zagovaraju teoriju da snovi nastaju kao plod procesa koji se dešavaju unutar našeg mozga. Po njima, snovi su samo rezultat tih procesa i nemaju nikakvu ulogu u životu čovjeka. Međutim, postoje oni koji zagovaraju

---

²² „Pause now to ask yourself the following question: "Am I dreaming or awake, right now?" Be serious, really try to answer the question to the best of your ability and be ready to justify your answer.“ Stephen LaBerge Turner, R., (n.d.)

²³ „The best reason for having dreams is that in dreams no reasons are necessary.“ Ashleigh Brilliant. Turner, R., (n.d.)

teoriju kako snovi imaju primarnu ulogu u našem životu. Da nas oni upozoravaju na opasnosti koje slijede.

U drugom poglavlju *Cilj, problem i hipoteza rada* nastojala sam objasniti kojim metodama sam se služila i zašto. Kao metode ovoga rada uzela sam intervju i anketu, odnosno kvantitativno i kvalitativno istraživanje. Kvantitativno istraživanje mi je pomoglo da numerički postavim rezultate ankete poput: Koliko ljudi poznaje sanjaricu? Koliko ljudi čita sanjaricu? Kvalitativno istraživanje mi je pomoglo da razaznam osobna mišljenja ispitanika po pitanju snova, sanjarice, praznovjerja... Da bi došla do odgovara i objašnjenje na navedene teme služila sam se prvenstveno intervjuom ali i anketom u kojoj su ispitanici mogli pisati duže odgovore na određena pitanja. Problem rada se temelji na pitanju bitnosti snova. Točnije važnost koja se pridaje snova. Stoga, hipoteza rada se odnosi na snove kao na neistraženo područje, odnosno apelira se na to da ljudi sanjanju i da su barem jednom u životu pokušali analizirati svoj san (naravno u obzir se uzimaju ljudi koji se sjećaju svojih snova).

Nadalje, u poglavlju *Praznovjerje* objašnjava se gledišta ljudi na praznovjerje. Jako često se snove i praznovjerje stavlja u isti koš, iako neki ljudi smatraju da to nije isto. Međutim, na kraju ovog istraživanja veliki broj ispitanika smatra kako su snovi i praznovjerje usko povezani. Povezanost snova i praznovjerje objašnjava putem tumačenja snova. Dakle, snovi su praznovjerni onda kada ih tumačimo, odnosno onda kada pokušavamo naći rješenja na situacije koje pronalazimo u životu.

U poglavlju *Utjecaj kulture na snove* želim pokazati kako kultura utječe na snove. Istraživanje koje sam provela mi je to i dokazalo. Dakle, ljudi sanjaju ono što proživljavaju: svjesno i nesvjesno. Ne možemo sanjati nešto što nismo vidjeli, odnosno što naš mozak nije zabilježio. Tako sam u poglavlju *Snovi kod različitih kultura* navele različite kulture i njihovo gledište na snove. Svaka kultura ima drugačije poimanje snova. Ovisno u kojem predjelu žive i kako je njihova kultura strukturirana. To sam povezala sa Bourdieovim habitusom. Međutim, kada je govora o kulturi valja se spomenuti na knjigu Raymonda Williamsa i njegovo određenje kulture. Williams smatra kako ne postoji točna definicija kulture, nego bi teorija kulture trebala sadržavati definicije tri dominantna područja koja navodi: idealna, dokumentarna i socijalna (Williams u Storey; 1998). Williams gradi specifičnu teoriju kulture kao integralnog načina života:

Kultura ima dva važna aspekta. Jedan obuhvaća poznata značenja i smjerove, za koje su ljudi odgojeni i obrazovani, odnosno osposobljeni, a drugi se odnosi na nova zapažanja i značenja koja su ponuđena i koja se iskušavaju. U tim se uobičajenim društvenim i mentalnim procesima pokazuje "narav kulture": ona je uvijek istodobno tradicionalna i kreativna, uvijek uključuje najobičnija zajednička i najsuptilnija individualna značenja (Williams u Dudi; 2001; 241).

Također, u poglavlju *Što su to sanjarice i kako gledamo na njih?* Ukratko sam objasnila što su to sanjarice i kakvo mišljenje pojedinci imaju u vezi sanjarica. Prvenstveno ih smatraju praznovjernom knjigom koja pokušava proreći budućnost. Većina ljudi se susrela sa sanjaricom i zna što je ona, međutim, nisu previše oduševljeni njome.

Na kraju, ovo istraživanje je pokazalo kako ljudi razmišljaju o snovima neki u manjoj dok drugi u većoj mjeri. Oni koji se sjećaju svojih snova nakon buđenja tvrde da su ih analizirali i pitali se što bi to moglo značiti. Ono što je zanimljivo koliko ljudi znaju biti pod utjecajem sna. Ako sanjaju nešto loše ili dobro to jako utječe na njihov dan, i na ponašanje tijekom dana. Također, među ispitanicima postoji podjela kada je riječ o bitnosti snova. Jedna skupina smatra kako snovi imaju primarnu ulogu u našem životu, dok druga skupina smatra kako snovi imaju sekundarnu ulogu. Prvi smatraju da nam naš um pokušava nešto reći i da mi trebao znati pročitati tu kodiranu poruku. Jedno kada shvatimo princip iščitavanja kodirane poruke shvatit ćemo jednu novu dimenziju našeg života. Drugi pak smatraju kako su snovi apstraktna pojava koja nema nikakvu bitnu ulogu u životu čovjeka.

Snovi potiču našu kreativnost što se moglo vidjeti iz primjera navedenim u uvodu. Snovi nam pružaju mogućnost da se opustimo i testiramo svoje želje. Sigurni smo da nas nitko neće osuđivati pa si dajemo oduška.

Nakon ovog istraživanja shvatila sam da ispitanici ni sami nisu u potpunosti sigurni u entitete snova, te uz njihovu povezanost s drugim pojmovima. Uočila sam kontradiktornost. Većini je praznovjerje loše, snovi se smatraju praznovjernim ali snovi su dobri. To samo ukazuje na kompliciranost i kompleksnost snova. O njihovoj bitnosti teško je govoriti kada su mišljenja podijeljena. No, njihova bitnost igra na kartu iskustva. Oni koji su proživjeli „veliki“ san tj. koji su doživjeli drugačiji san koji je jako utjecao na njih oni na snove gledaju kroz drugačiju prizmu.

6. LITERATURA

1. Artemidor iz Daldisa; (1993.), Zagreb: Zagrebačka stvarnost.
2. Barret, D.V., (1996.), Snovi, Zagreb: Znak
3. Benčić, Ž. & Fališevac, D., (2012.), Prostori Snova; Oniričko kao poetološki i antropološki problem, Zagreb: Disput
4. Black, J., & Green, A., (2004.), Gods, Demons and Symbols of Ancient Mesopotamia, London; The British Museum Press [Internet] < <http://eindtijdinbeeld.nl/EiB-Bibliotheek/Boeken/Encyclopedia%20of%20Gods,%20Demons%20and%20Symbols%20of%20Ancient%20Mesopotamia,%20An%20Illustrated%20Dictionary%20-%20Jeremy%20Black,%20Anthony%20Green.pdf> > [15.08.2018.]
5. Dang-Vu, T., (2008.), Neural Correlates of human non-REM sleep oscillations, Liège; Université de Liège, Faculté de Médecine, [Internet] < <http://bictel.ulg.ac.be/ETD-db/collection/available/ULgetd-04072008-115811/unrestricted/theseDangvubictel.pdf> > [09.08.2018.]
6. Degorica, Ž., (2006.), Narodna sanjarica, Zagreb: Centrum d.o.o.
7. Domić Kunić, A. (2000.), Proročanstva, znamenja, snovi. Praznovjerje na primjeru careva iz dinastije Julio-Klaudijevaca, Zagreb, pristupljeno preko hrčka < <https://hrcak.srce.hr/24226> > [18.02.2018]
8. Duda, D., (2001.), Nadziranje značenja: što je kultura u kulturalnim studijima. Pristupljeno preko interneta, < <http://fabrikaknjiga.co.rs/rec/64/235.pdf> > [04.07.2018]
9. Filaković, P., (2015.) Psihijatrija, Osijek: Medicinski fakultet Osijek
10. Haviland, W., (2004.), Kulturna antropologija, Zagreb: Naklada Slap.
11. Ken Ong, R., (1976.), The Interpretation of Dreams in Ancient China, McGill University, [Internet] <<https://open.library.ubc.ca/media/download/pdf/831/1.0095113/1> > [16.09.2018]
12. Marić, P., (2014.), Etnologija snova. Iskustva etnologa na terenskim istraživanjima. Split, pristupljeno preko hrčka < <https://hrcak.srce.hr/122149> > [18.02.2018]
13. Puzić, S., (2010.), Habitus, kulturni kapital i sociološko utemeljenje interkulturalnog obrazovanja. Zagreb: Institut za društvena istraživanja u Zagrebu, pristupljeno preko hrčka, <<https://hrcak.srce.hr/48977> > [15.06.2018]
14. Spaulding, J., (n.d.), The Dreams in other cultures: Anthropological studies of dreams and dreaming, [Internet] <<https://dornsife.usc.edu/labyrinth/dreamwaves/archiveInterface/archive/dreambook4/4-15.pdf> > [18.02.2018]
15. Villoido, A., (2013.), Sanjati odvažno, Zagreb: Alter:ego.

16. Sorić, M., (2012.), Refleksivnost u sociologiji Pierrea Bourdieua: nadilaženje socioloških dihotomija, Zagreb, Socijalna ekologija, pristupljeno preko hrčka <<https://hrcak.srce.hr/93595> > [03.07.2018.]
17. Storey, J., (1998.), Cultural Theory and Popular Culture. Second edition. Athens: The University of Georgia Press, pristupljeno preko interneta, <<https://www.amherst.edu/media/view/88660/original/Williams+-+The+Analysis+of+Culture.pdf> > [04.07.2018.]

POPIS IZVORA

1. Cameron, H., (n.d.), The Malaysia Site, (Senoi: the dream people), [Internet] <raspoloživo na <https://www.malaysiasite.nl/senoieng.htm> > [23.05.2018]
2. Hrvatski jezični portal, (n.d.): <http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search> pristupljeno preko interneta [15.05.2018]
3. Hrvatski leksikon, (n.d.): <https://www.hrleksikon.info/definicija/epifenomen.html> pristupljeno preko interneta [20.02.2018]
4. Mizdrak, G., (n.d.), Alternativa za Vas, [internet] <raspoloživo na: <http://alternativa-za-vas.com/index.php/clanak/article/kako-san-utjece-na-zdravlje> > [20.05.2018]
5. Poetry Foundation, (n.d.) [Internet] <raspoloživo na <https://www.poetryfoundation.org/poems/52829/a-dream-within-a-dream> > [20.05.2018]
6. Turner, R., (n.d.), World of Lucid Dreaming, (50 Dream Quotes), [Internet] <raspoloživo na <http://www.world-of-lucid-dreaming.com/dream-quotes.html> > [20.05.2018]
7. Why Do We Dream? (2011.), pristupljeno putem YouTube-a, [Internet], <raspoloživo na <https://www.youtube.com/watch?v=7GGzc3x9WJU&t=2s> > [22.05.2018]

POPIS PRILOGA

- 2.2. Grafikon iskazivanja praznovjerja, str. 12.
- 3.1.1. Grafički prikaz poznavanja sanjarice, str. 21.
- 3.1.2. Grafički prikaz posjedovanja sanjarice, te gledanja u njeno značenje, str. 22.